

Majandus- ja tööstusministri määruse „Digimajanduse teadustööde konkurss“ eelnõu seletuskiri

1. Sissejuhatus

1.1. Sisukokkuvõte

Eelnõu eesmärk on kehtestada digimajanduse teadustööde konkursil preemia määramise tingimused ja kord ning sätestada konkursile esitatud tööde hindamiskomisjoni moodustamise alused ja töökorraldus.

Konkursi eesmärk on:

- ergutada teadustegevust digimajanduse valdkonnas;
- avaldada tunnustust silmapaistva uurimistöö või teadusartikli eest digimajanduse valdkonnas;
- tõsta esile digimajanduse valdkonna arengusse panustavaid uurimistöid ja teadusartikleid;
- võimaldada eripreemia määramist tööle, millel on digimajanduse valdkonna arengu seisukohalt väljapaistev praktiline väärtus, rakendatavus või valdkondlik mõju.

Eelnõu aitab tugevdada teadmussiiret ning soodustab teadustulemuste laiemat rakendamist ettevõtluses ja avalikus sektoris. Samuti toetab see digimajanduse valdkonna arengut ja suurendab valdkondlikku teadlikkust.

Määrus kehtestatakse riigieelarve seaduse § 53¹ lõike 1 alusel.

Määruse rakendamine ei suurenda oluliselt konkursil osalejate ega teiste asjaomaste isikute halduskoormust. Konkursil osalemine on vabatahtlik ning dokumendid esitatakse elektrooniliselt. Regulaarset aruandluskohustust ei kehtestata. Halduskoormus piirdub konkursil osalemiseks vajalike dokumentide esitamisega, mis on sarnaste konkursside puhul tavapärane.

1.2. Eelnõu ettevalmistaja

Määruse eelnõu ja seletuskirja on koostanud Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi digimajanduse osakonna reaalajamajanduse projektijuht Pärja Bärge (tel 5885 1195, e-post parja.barg@mkm.ee). Eelnõu ja seletuskirja on keeleteimetanud Justiits- ja Digiministeeriumi õigusloome korralduse talituse toimetaja Inge Mehide (e-post inge.mehide@justdigi.ee). Eelnõu ja seletuskirja juriidilist kvaliteeti kontrollis Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi õigusosakonna õigusnõunik Ragnar Kass (e-post ragnar.kass@mkm.ee).

1.3. Märkused

Eelnõu ei ole seotud muu menetluses oleva eelnõuga, Euroopa Liidu õiguse rakendamise ega Vabariigi Valitsuse tegevusprogrammiga.

2. Eelnõu sisu ja võrdlev analüüs

Määrus koosneb kaheksast paragrahvist:

- 1) reguleerimisala;

- 2) konkursi eesmärk ja digimajanduse valdkond;
- 3) preemia kategooriad ning põhi- ja eripreemia;
- 4) konkursi väljakuulutamise;
- 5) komisjoni moodustamine ja töökord;
- 6) konkursil osalemise tingimused;
- 7) konkursil osalemise dokumentide esitamine;
- 8) preemia määramine.

Eelnõu paragrahviga 1 sätestatakse määrase reguleerimisala. Paragrahviga määratakse kindlaks, et määrasega reguleeritakse digimajanduse teadustööde konkursi korraldamist, preemia määramise tingimusi ja korda ning konkursile esitatud tööde hindamiskomisjoni moodustamist, ülesandeid ja töökorda.

Eelnõu paragrahviga 2 sätestatakse konkursi eesmärk ja digimajanduse valdkonna määratlus. Konkursi eesmärk on ergutada teadustegevust digimajanduse valdkonnas ning avaldada tunnustust silmapaistva uurimistöö või teadusartikli eest. Paragrahvis täpsustatakse ka digimajanduse valdkonna sisu, et konkursi ese oleks osalejatele ja hindamiskomisjonile üheselt arusaadav. Digimajanduse valdkonnana käsitatakse majandustegevuse, ettevõtluse, avalike teenuste või ühiskondlike protsesside arengut ja toimimist, mis põhineb andmete, digitehnoloogiate, automatiseeritud andmevahetuse, tehisintellekti, küberturvalisuse, digitaalsete teenuste, platvormide või muu digitaalse taristu kasutamisel. Määratlus võimaldab hõlmata digimajanduse eriilmelisi ja kiiresti arenevaid teemasid ning annab konkursile selge, kuid paindliku valdkondliku raami.

Digimajanduse teadustööde konkursi eesmärk on tunnustada ja nähtavaks teha juba valminud uurimistöid ja teadusartikleid, mis toetavad digimajanduse valdkonna arengut. Konkursi eesmärk ei ole tellida riigile uut teadmist, vaid edendada digimajanduse valdkonnaga seotud teadustegevuse nähtavust ning tugevdada ministeeriumi koostööd ülikoolide ja teadlastega. Eraldi valdkonnapõhine konkurss võimaldab üldistest tunnustuskonkurssidest sihipärasemalt esile tõsta digimajanduse, andmepõhise majanduse, reaalamajanduse, automatiseeritud andmevahetuse, tehisintellekti, küberturvalisuse ja teiste seotud teemadega töid ning tunnustada nende teaduslikku, akadeemilist või praktilist väärtust.

Eelnõus kasutatakse nimetust „digimajanduse teadustööde konkurss“, kuna konkursil premeeritakse lisaks teadusartiklitele ka bakalaureuse-, rakenduskõrgharidus-, magistri- ja doktoriõppe lõputöid. Nimetus kajastab seetõttu paremini konkursi tegelikku ulatust. Samuti väldib see võimalikku eksitavat seost mõistega „teaduspreemia“, mis võib Eesti teadussüsteemis seostuda riiklike teaduspreemiatega.

Eelnõu paragrahviga 3 kehtestatakse preemia kategooriad, põhipreemia ja eripreemia eristamise alused ning preemiade määramise põhimõtted. Kahe eraldi kategooria loomine võimaldab tunnustada eri tasemel teadustöid ning kaasata konkursile nii üliõpilasi, hiljuti õpingud lõpetanud isikuid kui ka teadustöötajaid. Selline lahendus toetab järelkasvu arengut ja aitab siduda akadeemilist teadust digimajanduse praktiliste väljakutsetega.

Uurimistööde kategooria eesmärk on väärtustada bakalaureuse-, rakenduskõrgharidus-, magistri- ja doktoriõppe lõputöid, millel on potentsiaal panustada digimajanduse arengusse. Doktoriõppe lõputööde hõlmamine uurimistööde kategoorias tagab konkursi sihtrühma ja kategooriate loogilise terviklikkuse ning väldib põhjendamatu erisust, mille korral madalama õppeastme lõputööd oleksid konkursil lubatud, kuid doktoriõppe lõputööd mitte. Eraldi

lõputööde kategooria aitab suurendada teadlaste ja järelkasvu huvi valdkonna teemade vastu ning toetab teadusliku kompetentsi kasvu.

Teadusartiklite kategooria eesmärk on tunnustada kõrgema teadusliku tasemega publikatsioone, mis on läbinud rahvusvahelise eelretsenseerimise. Viide Eesti Teadusinfosüsteemi (ETIS) klassifikatsiooni kategooriatele 1.1 ja 1.2 aitab tagada tööde võrreldava teadusliku kvaliteedi ning tugineb Eestis väljakujunenud teaduspublikatsioonide hindamise süsteemile. ETISe kategooria 1.1 hõlmab kõrgetasemelisi rahvusvahelisi teaduspublikatsioone ning kategooria 1.2 laiemat ringi eelretsenseeritud teadusartikleid.

Põhipreemia määratakse uurimistööle või teadusartiklile, mis on komisjoni hinnangul teaduslikult või akadeemiliselt kõrgetasemeline ning vastab paragrahvi 5 lõikes 3 sätestatud hindamiskriteeriumidele. Eripreemia võib määrata tööle, millel on digimajanduse valdkonna arengu seisukohalt väljapaistev praktiline väärtus, rakendatavus või valdkondlik mõju. Selline eristamine võimaldab tunnustada ühelt poolt kõrget teaduslikku või akadeemilist taset ning teiselt poolt töid, mille olulisus seisneb eelkõige praktilises kasutatavuses või mõjus digimajanduse arengule.

Igas kategoorias võib määrata ühe või mitu põhipreemiat või jätta põhipreemia välja andmata. Lisaks võib määrata ühe või mitu eripreemiat, kui konkursile esitatud töö vastab eripreemia tingimustele. Selline lahendus annab hindamiskomisjonile võimaluse lähtuda konkursile esitatud tööde tegelikust tasemest, sisulisest väärtusest ja eripreemia eesmärgist.

Eelnõu paragrahvi 4 sätestatakse konkursi väljakuulutamise kord. Paragrahvi reguleeritakse digimajanduse teadustööde konkursi väljakuulutamise põhimõtteid ning avalikkuse teavitamist konkursi tingimustest.

Digimajanduse teadustööde konkurss kuulutatakse eelarveliste vahendite olemasolul välja üks kord aastas valdkonna eest vastutava ministri käskkirjaga ning teade avaldatakse ministeeriumi veebilehel. Selline lahendus täpsustab konkursi korraldamise regulaarsust, määrab selge otsustusvastutuse ja tagab konkursi avaliku kättesaadavuse.

Samal ajal säilitatakse ministeeriumile vajalik paindlikkus, kuna konkursi väljakuulutamine sõltub eelarveliste vahendite olemasolust. Seetõttu ei nähta ette absoluutset kohustust konkurssi igal aastal korraldada, vaid võimaldatakse arvestada konkreetse aasta eelarvevõimalusi.

Käskkirjas märgitakse tööde esitamise tähtaeg, preemiate suurused ning vajaduse korral preemiate kogumaht ja jaotus kategooriate vahel. Nende andmete määramine konkursi väljakuulutamisel on vajalik, sest konkursi rahaline maht ja kategooriate vaheline jaotus võivad sõltuda konkreetse aasta eelarvevõimalustest ning korralduslikest vajadustest. Teate avaldamine ministeeriumi veebilehel tagab konkursi läbipaistvuse, võrdse kohtlemise ning tingimuste avaliku kättesaadavuse kõigile potentsiaalsetele osalejatele.

Eelnõu paragrahvi 5 reguleeritakse hindamiskomisjoni moodustamist, ülesandeid ja töökorraldust. Preemiate määramiseks moodustatakse komisjon, et tagada tööde sisuline hindamine selgete kriteeriumide alusel.

Komisjoni moodustab valdkonna eest vastutav minister ning komisjon on vähemalt kolmeliikmeline. Selline lahendus võimaldab tagada komisjoni moodustamise selge vastutusahela, piisava pädevuse ning vajaduse korral selle koosseisu ajakohastamise.

Komisjoni koosseisu määramisel lähtutakse vajadusest tagada komisjoni pädevus digimajanduse valdkonna ning konkursile esitatud uurimistööde ja teadusartiklite hindamisel. Komisjoni konkreetset koosseisu määramises ei reguleerita, kuna komisjoni moodustab valdkonna eest vastutav minister, arvestades konkursile esitatud tööde valdkondlikku ja teaduslikku eripära. See säilitab ministeeriumile vajaliku paindlikkuse komisjoni moodustamisel.

Komisjoni otsustusvõime ja ettepanekute tegemise kord toetavad menetluse läbipaistvust ning otsuste põhjendatust. Komisjon on otsustusvõimeline, kui selle tööst võtab osa üle poole komisjoni liikmetest. Komisjoni ettepanekud tehakse koosolekul osalevate liikmete poolthääle enamusega, mis tagab, et ettepanek põhineb komisjoni liikmete enamuse seisukohal.

Paragrahvi lõikes 3 sätestatud hindamiskriteeriumid ja nende osakaalud koondhindest tagavad tööde võrreldava hindamise ning suunavad tähelepanu kvaliteedile, akadeemilisele tasemele, originaalsusele ja asjakohasusele ning töö tulemuste panusele digimajanduse valdkonna arengusse ja valdkondlikule mõjule.

Komisjon hindab esmalt, kas konkursile esitatud uurimistöö või teadusartikkel vastab digimajanduse valdkonnale ja konkursi eesmärgile. Digimajanduse valdkonnale vastavaid töid hinnatakse määramises sätestatud nelja hindamiskriteeriumi alusel ning igale hindamiskriteeriumile on määratud osakaal töö koondhindest. Iga hindamiskriteeriumi hinnatakse skaalal 0–5 punkti, kus 0 punkti tähendab, et töö ei vasta vastavale kriteeriumile, ning 5 punkti tähendab, et töö vastab kriteeriumile väga kõrgel tasemel.

Töö koondhinne arvutatakse hindamiskriteeriumide osakaalude alusel. Koondhinne on komisjonile aluseks ettepaneku tegemisel põhipreemia või eripreemia määramiseks, arvestades ühtlasi määramises sätestatud preemia määramise eesmärki ja tingimusi. Selline hindamismetoodika tagab konkursile esitatud tööde hindamise läbipaistvuse, võrreldavuse ja ühetaolisuse ning võimaldab põhjendada komisjoni ettepanekut objektiivsetele ja eelnevalt teada olevatele hindamiskriteeriumidele tuginedes.

Võrdse koondhinde korral eelistatakse tööd, mille punktisumma on kõrgem paragrahvi 5 lõike 3 punktis 4 sätestatud hindamiskriteeriumi alusel. Selline lahendus toetab otsuste võrreldavust ja põhjendatust ning võimaldab võrdsete koondtulemuste korral lähtuda kriteeriumist, mis väljendab töö panust digimajanduse valdkonna arendamisse ja valdkondlikku tähtsust.

Võrdse koondhinde korral eelistatakse tööd, mille punktisumma on kõrgem paragrahvi 5 lõike 3 punktis 4 sätestatud hindamiskriteeriumi alusel. Selline lahendus toetab otsuste võrreldavust ja põhjendatust ning võimaldab võrdsete koondtulemuste korral lähtuda kriteeriumist, mis väljendab töö panust digimajanduse valdkonna arengusse ja valdkondlikku mõju.

Paragrahvi lõikes 6 sätestatud komisjoni õigused võimaldavad kaasata tööde hindamiseks eksperte, küsida lisaandmeid uurimistöö või teadusartikli kohta, teha ettepaneku määrata üks või mitu eripreemiat, teha ettepaneku jätta põhipreemia kategoorias välja andmata, määrata kategoorias üks või mitu põhipreemiat või jagada põhipreemia mitme kandidaadi vahel ning jätta hindamata töö, mis ei vasta konkursi eesmärgile. Need õigused on vajalikud, et komisjon saaks hinnata töid sisuliselt, võrreldavalt ja valdkonna eripära arvestades. Komisjoni õigus jätta hindamata töö, mis ei vasta konkursi eesmärgile, aitab vältida olukorda, kus preemia määramise menetluses võrreldakse konkursi esemest väljapoole jäävaid töid.

Paragrahvi lõikes 9 sätestatud huvide konflikti vältimise regulatsiooni eesmärk on tagada komisjoni sõltumatus, erapooletus ja konkursi usaldusväärsus. Komisjoni liige ei osale sellise töö hindamisel ega selle kohta ettepaneku tegemisel, mille juhendaja ta on, mille autor või

kaasautor on temaga seotud isik korruptsioonivastase seaduse § 7 lõike 1 punkti 1 tähenduses või mille puhul esineb muu asjaolu, mis võib tekitada põhjendatud kahtluse komisjoni liikme erapooletuses. Reguleerimine hõlmab nii formaalseid seoseid kui ka muid olukordi, kus objektiivse hindamise suhtes võib tekkida põhjendatud kahtlus. Vajaduse korral määrab valdkonna eest vastutav minister komisjoni liikme asemele uue liikme, mis võimaldab säilitada komisjoni töö- ja otsustusvõime ka huvide konflikti ilmnemisel.

Eelnõu paragrahviga 6 sätestatakse konkursil osalemise tingimused. Paragrahviga määratakse kindlaks digimajanduse teadustööde konkursi sihtrühmad ning tingimused, millele konkursile esitatavad tööd peavad vastama.

Uurimistööde kategoorias võib konkursil osaleda isik, kes õpib Eesti ülikoolis, välisriigi ülikoolis või rakenduskõrgkoolis bakalaureuse-, rakenduskõrgharidus-, magistri- või doktoriõppes akrediteeritud õppekava alusel või on sellise õppe läbinud. Teadusartiklite kategoorias võib konkursil osaleda isik, kes õpib Eesti ülikoolis doktoriõppes akrediteeritud õppekava alusel, on sellise õppe läbinud või on Eesti ülikooli teadustöötaja. Määruses ei piirata konkursil osalemist kodakondsuse alusel, sest konkursi eesmärk on tunnustada digimajanduse valdkonda panustavaid uurimistöid ja teadusartikleid ning sellise piirangu kehtestamine ei oleks konkursi eesmärgi saavutamiseks vajalik.

Ministeeriumi ametnike ja töötajate konkursil osalemise piirang on vajalik võimaliku huvide konflikti vältimiseks ning konkursi usaldusväärsuse tagamiseks.

Uurimistöö puhul on tingimuseks, et selle kaitsmisest ei ole konkursiteates määratud tööde esitamise tähtajaks möödunud rohkem kui kaks aastat. Teadusartikli puhul on tingimuseks, et see on eelretsenseeritavas rahvusvahelises teadusajakirjas avaldamiseks vastu võetud või avaldatud ning selle avaldamisest ei ole konkursiteates määratud tööde esitamise tähtajaks möödunud rohkem kui kaks aastat. Ühte uurimistööd või teadusartiklit võib konkursile esitada üks kord.

Preemia saaja kohustus esitleda oma tööd ministeeriumi soovil ministeeriumiga seotud avalikel esinemistel kuni kaks korda aitab tutvustada teadustulemusi laiemalt ja suurendada valdkondlikku teadlikkust. Säte, mille kohaselt ministeerium ei hüvita konkursil osalemisega seotud kulusi, lähtub konkursi vabatahtlikkuse põhimõttest. Ministeeriumile antud õigus kasutada konkursi tutvustamiseks ja tulemuste avalikustamiseks konkursile esitatud uurimistöö või teadusartikli pealkirja, autori nime ja lühikokkuvõtet võimaldab tutvustada konkursi tulemusi ning toetada teadmussiiret. Uurimistöö või teadusartikli tervikteksti võib avalikustada üksnes autori nõusolekul, mis kaitseb autori õigusi ja väldib põhjendamatut sekkumist töö avaldamise või kasutamise üle otsustamisse.

Eelnõu paragrahviga 7 sätestatakse konkursil osalemiseks esitatavad dokumendid ja nende esitamise üldpõhimõtted.

Konkursil osalemiseks tuleb esitada kirjalik avaldus, uurimistöö või teadusartikkel, autori elulookirjeldus, eestikeelne lühikokkuvõte ning õpinguid või teadustöötaja staatust tõendav dokument. Nõutavad dokumendid võimaldavad hindamiskomisjonil hinnata töö teaduslikku taset, praktilist väärtust ja vastavust konkursi tingimustele ning kontrollida osalemisõigust.

Uurimistöö või teadusartikkel peab olema esitatud eesti või inglise keeles. Lisaks nõutakse eestikeelset lühikokkuvõtet, mille pikkus on uurimistööl kuni kolm ja teadusartiklil kuni kaks lehekülge ning millest peab nähtuma seos digimajanduse valdkonnaga.

Uurimistöö puhul tuleb esitada autori vastava õppeastme lõpetamist tõendav diplom või ülikooli või rakenduskõrgkooli väljastatud tõend vastaval õppekaval õppimise kohta ning teadusartikli puhul Eesti ülikooli väljastatud tõend doktoriõppes õppimise, selle lõpetamise või ülikoolis teadustöö tegemise kohta. Need dokumendid on vajalikud konkursil osalemise tingimuste täitmise kontrollimiseks.

Elektroonilise esitamise nõue muudab menetluse osalejatele lihtsamaks ja halduslikult tõhusamaks ning vähendab dokumentide menetlemisega seotud halduskoormust.

Eelnõu paragrahviga 8 sätestatakse põhipreemia ja eripreemia määramise kord. Paragrahviga reguleeritakse põhipreemia ja eripreemia määramise otsustusprotsessi.

Põhipreemia ja vajaduse korral eripreemia määrab valdkonna eest vastutav minister komisjoni ettepaneku alusel käskkirjaga. Komisjoni ettepanek ei ole lõplik haldusakt, vaid sisuline eksperdihinnang ja ettepanek preemia määramiseks. Ministri käskkiri tagab lõpliku otsustusvastutuse selge paiknemise ning võimaldab preemia määramise otsuse vormistada läbipaistvalt ja kontrollitavalt. Selline lahendus ühendab komisjoni valdkondliku eksperdihinnangu ja ministri pädevuse ning aitab tagada konkursi õiguspärase, põhjendatud ja ühetaolise korralduse.

Võimalike vaidluste riski vähendavad määruses sätestatud konkursi eesmärk, digimajanduse valdkonna määratlus, osalemistingimused, hindamiskriteeriumid ja nende osakaalud, komisjoni otsustusvõime ja poolthäälte enamuse nõue ning huvide konflikti vältimise kord. Kuna preemia määratakse ministri käskkirjaga komisjoni ettepaneku alusel, on võimalik otsuse aluseks olevaid kaalutlusi dokumenteerida ning vajaduse korral kontrollida. Konkursi vabatahtlikkus, elektrooniline esitamine ja ministeeriumi veebilehel avaldatavad konkursitingimused toetavad menetluse läbipaistvust ja osalejate võrdset kohtlemist. Eripreemia määramise võimalus võimaldab tunnustada tööd, millel on digimajanduse valdkonna arengu seisukohalt väljapaistev praktiline väärtus, rakendatavus või valdkondlik mõju, sõltumata sellest, kas tööle määratakse põhipreemia.

3. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Eelnõul ei ole puutumust Euroopa Liidu õigusega. Määruse raames antavad preemiad ei ole käsitletavad riigiabina, kuivõrd preemia saaja on füüsiline isik, kes ei ole käsitletav ettevõtjana riigiabi regulatsiooni mõttes.

4. Määruse rakendamisega seotud tegevused, vajalikud kulud ja määruse rakendamise eeldatavad tulud

Määruse rakendamisega seotud kulud kaetakse valdkonna eest vastutava ministeeriumi eelarvest. Konkurs kuulutatakse välja üksnes eelarveliste vahendite olemasolul. Preemiate suurused ning vajaduse korral preemiate kogumaht ja jaotus kategooriate vahel määratakse ministri käskkirjas konkursi väljakuulutamisel, mis võimaldab arvestada konkreetse aasta eelarvevõimalusi. Määruse rakendamine ei too kaasa täiendavat püsikulu ega regulaarset aruandluskohustust. Konkursil osalemisega seotud kulutusi ministeerium ei hüvita.

5. Määruse jõustumine

Määrus jõustub üldises korras.

6. Eelnõu koostöölastamine, huvirühmade kaasamine ja avalik konsultatsioon

Eelnõu esitati eelnõude infosüsteemi kaudu koostöölastamiseks Rahandusministeeriumile ning Haridus- ja Teadusministeeriumile. Laekunud märkustega arvestamise tabel on lisatud seletuskirjale.